

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

G. VAN ATTEN — GORINCHEM

DE HEER zal opstaan tot de strijd

Openb. 8

Het Lam heeft zes zegels van het levensboek geopend. Daarbij werden de krachten zichtbaar, die in de wereld werken. Nu gaat het zevende open. Welke kracht zal nu openbaar worden? Voorlopig gebeurt er niets. Het wordt stil in de hemel. In die stilte voelen we een gespannen eerbied voor de Here en het Lam. In Hab. 2:20, Zef. 1:7, Zach. 2:13 betekent de stilte: de dag des HEREN is nabij. En dan gaan er twee dingen gebeuren: de HERE brengt Zijn oordeel over de goddelozen en afvalligen, en Hij verlost Zijn trouwe kinderen. Hij komt in hun midden wonen. Hoofdstuk 7 en het slot van 6 hebben ook die beide gebeurtenissen aangekondigd. Nu komen ze: de HEER zal opstaan tot de strijd — en: 't vrome volk, in Hem verheugd, zal huppelen van zielevreugd. In een gespannen, eerbiedige, stilte wacht de hemel daarop.

Tijdens die stilte ziet Johannes de zeven engelen, die voor God staan. Engelen, die wij aarts-engelen noemen. Gabriël noemt zichzelf: een engel die voor God staat. Deze engelen verschijnen nu, Gods eigen dienaren. Zij krijgen bazuinen. Daarin vinden we dezelfde elementen terug als in de stilte. Als in Israël de bazuin wordt geblazen, betekent dat: er is oorlog. Er moet gevochten worden. De Heer zal opstaan tot de strijd. De bazuin kondigt ook de feestdagen van Israël aan: het vrome volk, in U verheugd... De engelen blijven nog even stil; ze wachten. Waarop? Dat mag Johannes ook zien.

Johannes werpt een blik in het hemelse heiligdom. Hij ziet daar, wat ook te zien was in het heiligdom op aarde: een altaar. Op het altaar in tabernakel en tempel, voor de troon van de

HERE, bracht de priester dagelijks het reukoffer: hij bracht de gebeden van het volk bij de HERE. In de hemel neemt een engel deze priestertaak over. Hij komt met een gouden wierookvat naar het altaar, en hem werd veel reukwerk geschonken om het te geven met (beter wellicht: voor) de gebeden der heiligen, op het gouden altaar voor de troon. Dit gaat aan de dag des HEREN vooraf: het offer van de gebeden der heiligen. Zien we, welke verantwoordelijkheid dat voor ons meebrengt? De HERE wil, dat we om Zijn komst bidden. Christus heeft het ons geleerd: Uw koninkrijk kome. En dat betekent ook, naar de catechismus: verstoor alle werken des duivels en alle heerschappij, die zich tegen U verheft. Het betekent: Here, sta op tot de strijd. Ook dat gebed wil de Here van ons horen. Daar wacht Hij op. Een kerk, die dit gebed niet uitspreekt, houdt Hem tegen. Het verstommen van dit gebed zou (mag ik het zo zeggen?) de Here op de gedachte kunnen brengen: Mijn kinderen hebben blijkbaar niet veel last van de vijand. Ik hoef ze niet te helpen. En: ze geven er niet veel om, dat Mijn schepping door de vijand is bezet. We mogen het ons wel afvragen: doet het ons wat, dat de wereld is zoals ze is? Ja, we hebben onze vragen, en onze angsten voor de toekomst. We denken misschien: later, als de Here Jezus terug is, wordt het allemaal anders. Realiseren we ons, dat we voor een deel die toekomst zelf in de hand hebben? Dat we moeten roepen: Kom Here Jezus, ja kom met haast. Niet alleen wanneer en omdat we zelf in nood zitten, maar ook omdat we het niet kunnen verdragen, dat Gods mooie schepping zo bedorven is. De schepping zucht in hoop, schrijft Paulus in Rom. 8. We mogen meehelpen, die hoop te verwezenlijken. Ook door ons gebed om de volkomen verlossing.

Ons gebed heeft verstrekkende

gevolgen. Ook dat van U en mij. De engel krijgt het reukwerk voor de gebeden van alle heiligen. Veel reukwerk. En de Here legt die gebeden niet naast Zich neer. Want na het offer wordt het wierookvat weer gevuld. Nu met vuur. Het vuur, waarop het reukwerk is verbrand. Dat vuur wordt op de aarde geworpen. Het effect ervan is als de verschijning van de HERE op de berg Sinaï: donderslagen en stemmen en bliksemstralen en aardbeving. Zo verschijnt de heilige God.

Zijn verschijning wordt voorafgegaan door de klank van de bazuinen. In aansluiting bij het gebaar van de engel, die vuur op de aarde werpt, tonen de gebeurtenissen, die door de bazuinen worden opgeroepen, de uitwerking van vuur. Dat vuur tast de leefwereld van de mensen aan: de aarde, de zee, de rivieren en de hemellichamen. Er treedt een duidelijke overeenkomst op met plagen, die Egypte troffen toen de HERE Zijn volk ging bevrijden: hagel en vuur, bedref van het water, duisternis. We zullen ons er voor moeten hoeden, aan de beschrijving fantasieën te verbinden, waardoor duidelijk gebeurtenissen uit de geschiedenis zouden worden aangewezen als effect van deze bazuinen. Ik voel me niet bekwaam, om dergelijke verbanden te leggen. Je ontkomt er echter nauwelijks aan, in deze tijd bij de derde bazuin te denken aan de vervuiling van water en milieu. Het effect van de derde bazuin roept voor ons, mensen van deze tijd, dit beeld op. We mogen daar best aan denken, maar moeten ons wel afvragen, of dat de enige bedoeling zal zijn? Een andere vraag is: moeten we hier denken aan ontwikkelingen, zoals wij die meemaken, of aan kosmische gebeurtenissen, zoals we die beschreven vinden rond de zondvloed? Ik zou daarover geen stellige uitspraken willen doen. Wat we duidelijk is, is de toeneming van de rampen in vergelijking met de uitwerking van de plagen, in hoofdstuk 6 voorgesteld door de vier ruiters. Die kregen macht, een vierde deel van de mensen te doden. Nu raken de plagen al een derde deel van de wereld. Wat deze visioenen ons willen zeggen, is, dunkt me: merken we wel op, dat in alle rampen die over de wereld gaan, de HERE dichterbij komt? Dat ze als bazuinstoten Zijn komst aankon-

digen? Zijn komst op onze gebeden? De rampen zijn onvoorstelbaar: een derde deel van de wereld wordt aangetast. Maar daarin komt de HERE. Tot gericht, en tot verlossing.

Met de rampen, in dit hoofdstuk getekend, zijn we er nog niet. Johannes ziet hoog aan de hemel een adelaar vliegen. Zijn stem bereikt de hele aarde met een drievoudig wee-geroep. Er komen nog drie bazuinen. Die worden genoemd: weeën. Dan zullen rechtstreeks de mensen worden geraakt. Volgende keren hoop ik daar verder over te spreken. Al die dingen gebeuren, omdat het Lam Gods het laatste zegel van het levensboek heeft geopend. Ze gebeuren, omdat de HERE Zijn kinderen gaat uitleiden uit de vruchteloosheid van de slavernij naar de vrijheid der kinderen Gods. Ze gebeuren, omdat zij reikhalzend uitzien naar vrijheid, met heel de schepping. Omdat ze treuren om de verworping van wat God de Here goed geschapen heeft en daarom roepen om de komst van de Here Jezus Christus tot verlossing en bevrijding. Tot de oogst.

In dit nummer:

- Pagina 89
Ds G. van Atten,
De HEER zal opstaan tot de strijd
- Pagina 90,
Drs H. de Jong,
Schrift-beweging of belijdenis-beweging
- Pagina 91
Prof. C. Veenhof,
Over een boekje, een fantasie en een les
- Pagina 92-93
Drs. H. E. S. Woldring
Christenen en het marxisme
- Ds H. Amelink,
De brief aan de Efeziërs
- Pagina 95
A. M. van Leeuwen,
Boekbespreking
- Prof. C. Veenhof,
Persschouw

Schrift-beweging of belijdenis-beweging

Zo graag zou ik naar aanleiding van dr Arntzen's vertrek naar onze binnenverbandse zusterkerken een artikel schrijven, dat in plaats van olie te werpen op het vuur van de godsdienstige emoties — waarvan het verhaal in Hand. 19 ons het nutteloze laat zien — ons een beetje verder brengt in het verwerken van de identiteits-crisis, die onze kerken in deze tijd doormaken. Met elke crisis immers bedoelt de Here God, dat we verder zullen komen. Ons zoeken naar het positieve erin staat onder Zijn belofte. Maar is er wel iets positiefs? Er zijn, juist ook in deze tijd, enige aanstaande predikanten onder ons, die zich voegen bij andere kerken dan de onze. Zij wijken, van ons uit gezien, naar links uit. En nu komt daar dus van de andere kant bij, dat een oudere predikant uit ons getal de voorkeur geeft aan de bediening in de binnenverbandse kerken. Van beide zijden wordt ons bij het afscheid gezegd, dat wij geen bestaansrecht en geen toekomst hebben. Dat moet ons tot onszelf doen inkeren met de vraag: hebben zij soms gelijk? Wie zijn wij eigenlijk? Als ik goed zie, zijn wij geneigd een beetje geprikkeld op deze vraag naar onze identiteit te reageren met de opmerking, dat wij gewoon gereformeerd zijn en verder niets. Eventueel ook, dat we precies dezelfde gebleven zijn als die we altijd al waren. Achter deze onbehaaglijkheid steekt dit begrijpelijke, dat het niet meevalt om met de aandacht van zovelen op je gericht, aan zelfonderzoek te doen. Toch moeten we door deze zure appel heen bijten. We zullen trouwens merken, dat het niet enkel zuurheid is, die we tegenkomen.

—o—

Voor de vraag 'wie zijn wij?' moeten we terug naar het verleden. Zoals ik dat al enige malen eerder gedaan heb, vraag ik dan aandacht niet zo zeer voor de vrijmaking, maar voor wat aan de vrijmaking vooraf gegaan is, te weten de vernieuwde aandacht voor en bestudering van de Heilige Schrift. Die is niet pas begonnen in de dertiger jaren (zoals ik me weleens heb uitgedrukt) maar reeds eerder, laten we zeggen bij Bavinck. Aan deze beweging waren aan het begin namen verbonden als die van Greijdanus, Grosheide, Noordtjij en J. Ridderbos. De 'Korte Verklaring' is van deze Schrift-beweging het duidelijkste monument. De latere van de dertiger jaren kritiseerden wel is waar veelal de dogmatische gebondenheid van deze eerste generatie van exegeten, maar dat neemt niet weg, dat zij voortbouwden op wat deze vaders begonnen waren: **het met nieuwe aandacht lezen van de Heilige Schrift na alles wat de historische kritiek met haar gedaan had en met behulp van alles wat de ontsluiting van het oude nabije oosten aan het licht bracht, met hand-**

Kerkelijk Leven

having intussen van de diepe eerbied, die wij tegenover de Bijbel als het Woord van God verschuldigd zijn.

De wortels van onze vrijgemaakte kerken liggen in deze Schrift-beweging, al moeten we dit niet omdraaien door te zeggen, dat deze Schrift-beweging alleen in de vrijgemaakte kerken haar stroomgebied gevonden heeft. Wat we ons nu echter te weinig realiseren is dat door deze aangegeven bepaaldheid de vrijmaking nogal verschilt van de Afscheiding en de Doleantie uit de vorige eeuw. Deze kerkelijke bewegingen zijn niet voortgekomen uit vernieuwde Schriftstudie. Het zijn belijdenis-bewegingen geweest. Om iets kenmerkends te noemen: ds Hendrik de Cock heeft in de dagen van de Afscheiding de Dordtse Leerregels heruitgegeven. Hij bedoelde daarmee de vervallen kerkleer te herstellen. Afscheiding en Doleantie waren kerkelijk-confessionele herstelbewegingen. De Vrijmaking is daarmee niet zonder meer te vergelijken. Hoe pretentius dat ook klinkt, de Vrijmaking is beter te vergelijken met de grote Reformatie van de zestiende eeuw. Niet in omvang en diepgang natuurlijk, maar aan beide ging een intensief vernieuwd Schriftlezen vooraf. Het waren Schrift-bewegingen.

—o—

Ik bedoel hiermee allerm minst een blaam te werpen op het confessionele kerkherstel in de vorige eeuw. Ik geloof dat men toen inderdaad kon volstaan met het vaandel der confessie omhoog te steken tegenover het modernisme. Men had niets anders, maar men had ook niets anders nodig. Want God de Here geeft aan elke tijd het nodige voedsel. Hij geeft ons heden ons dagelijks brood. De latere afgescheidenen brachten trouwens in de persoon van Van Andel, Lindeboom en M. Noordtjij een begin van exegetische belangstelling op.

Maar dit betekent nu wel, dat we behoedzaam moeten zijn, als de Vrijmaking gezet wordt tegen de achtergrond van de vorige-eeuwse kerkgeschiedenis. De vergelijking met Afscheiding en Doleantie heeft de Vrijmaking niet enkel goed gedaan, hoe sterk ze zich ook als voor de hand liggend aan ons opdringt. Natuurlijk zijn er genoeg punten van overeenkomst tussen toen en nu, maar juist op het punt van de confessie zie ik een verschil. Het is bijvoorbeeld ondenkbaar, dat Hendrik de Cock door zijn kerkelijke tegenstanders verdacht zou zijn geworden van ontrouw aan de belijdenis en Abraham Kuyper liep die kans

ook niet gemakkelijk. Maar de voormannen van de Vrijmaking is dit overkomen. Zij hadden dan ook niet te maken met kerkelijke leiders, die het modernisme bevorderden, althans niet tegenstonden, maar zij stonden juist tegenover kerkelijke waardigheidsbekleders, die met behulp van de oude confessies het nieuwe Schrift-verstaan trachtten in te dammen. En ten dele hadden zij daarvoor de confessies ook wel op hun hand. Dit laatste valt op te maken uit de uitvlucht, die sommige jonge Schriftuitleggers van die tijd zochten. Zij verdedigden namelijk de interessante stelling, dat de confessie verklaard moet worden met behulp van de Schrift en niet met behulp van de theologie van de opstellers. Daarmee zochten ze de nieuwe wijn van hun Schriftstudie te doen in de oude zakken van de confessie. Legitiem was dat natuurlijk niet, maar wat moesten ze in een kerk waar alleen de confessie als criterium van rechtzinnigheid gold? Degenen die dit deden waren te goeder trouw. Zij maten alleen hun eigen tijd, die er één van reformatorische opleving was, met de criteria van de negentiende eeuw en zijn restauratieve bewegingen. Zo wilden ze vóór alles confessioneel zijn, — een tragisch misbruik van een term die in de vorige eeuw bruikbaar was geweest.

—o—

Maar waren de vaders van de beweging die o.a. op de Vrijmaking is uitgelopen, dan zo onconfessioneel? Ach nee, laten we het verschil met voorheen alsjeblieft niet overdrijven. Het nieuwe Schrift-verstaan is niet een ander Schrift-verstaan dan vroeger, het is een verfijning, die verder gaat op de lijn die in de grote Reformatie gevonden is. Het Schrift-getuigenis wordt beter in z'n historische geprofileerdheid verstaan, dat wil zeggen dat beter gelet wordt op de data die op bijbelse teksten staan. Beter dan vroeger wordt gezien, dat de Here God in zijn openbaring een weg is gegaan, die in Christus zijn hoogtepunt bereikt heeft. Meer dan vroeger voorzien wij de scholastieke benadering van de Heilige Schrift, meer dan voorheen onderkennen wij het moralistisch misbruik, dat van de Bijbel gemaakt kan worden. Deze dingen zijn trouwens nog niet tot afsluiting gekomen; ze gaan nog door. Welnu, het kan duidelijk zijn dat deze Schriftbenadering ons niet op gespannen voet doet staan met de confessie. Wel voert zij hier en daar verder in het verstaan. Een mooi voorbeeld vind ik zelf de zondagen 5 en 6 van de Heidelbergse Catechismus. Ik bedoel niet, dat wij heel theologisch Nederland moeten napraten in de kritiek die op deze vragen en antwoorden wordt uitgebracht: hier zou een redenering van de scholastieke Anselmus gevolgd zijn, die

Pastorale notities

Lijden zonder aanwijsbare oorzaak

We zien het in het leven van Job. Job was een man oprecht en vroom, godvrezende en wijkende van het kwaad. Dit loffelijk getuigenis kan maar niet zonder meer van ieder kind van de HERE gegeven worden. Toen hij in zijn leven zwaar bezocht en met een vreselijke ziekte geplaagd werd, kwam zijn vroomheid en godsvrucht ook daarin uit, dat hij een beroep kon doen op Gods alwetendheid. Tegenover het kwasi-vrome spreken van zijn drie vrienden mocht hij volhouden dat hij oprecht voor de HERE had geleefd. Aan die oprechtheid mocht hij blijven vasthouden, ondanks de pogingen van zijn vrienden om hem te overtuigen, dat zijn zware lijdens toch een bepaalde oorzaak moest hebben. God straft toch niet zo maar. Maar Job kon naar waarheid betuigen (Job 31): Mijn hart is niet verlokst geweest tot een vrouw. Ik heb mijn personeel niet onrechtmatig behandeld. Ik heb het loon van mijn werklieden niet verkort. Ik heb goed gedaan aan armen en verdrukten. Ik heb nooddriftigen met voedsel en kleding geholpen. Ik heb niet op het geld vertrouwd. Ik ben niet verblijd geweest als het mijn vijand slecht ging. En nog zoveel meer. Jobs lijdens was in dit opzicht een lijdens zonder oorzaak. Zo kan de vernedering, het lijdens, de tegenspoed ook in ons leven komen. Gezegend de mens die in dagen van druk met Job aan zijn oprechtheid mag vasthouden. En niet door zijn consciëntie wordt aangeklaagd, dat er in zijn leven een schadelijke weg was. Gezegend de mens die met Job zeggen kan: 'Hij wege mij op een zuivere weegschaal, dan zal God mijn onschuld erkennen'. Die mens mag getroost zijn door de wetenschap, dat er in het leven van Gods kinderen ook een lijdens zonder oorzaak kan zijn. Een lijdens om het geloof. Een lijdens in gemeenschap met Christus. Een lijdens als van Job. Opdat Gods genade zich in ons leven verheerlijken mag tegenover de macht van de duisternis.

B. Telder, Bilthoven.

eigenlijk om het redeneerderige zelf al onacceptabel zou zijn. Dit is immers een kritiek, die niet met een goed alternatief gekomen is. Er is nu eenmaal — zo kun je ter verdediging van de Heidelberger zeggen — een toeleiding tot Christus nodig; je kunt niet in het wilde weg over Hem beginnen te spreken. Beter dan deze negatieve kritiek is daarom de stelling: Wat ons in de zondagen 5 en 6 van de Heidelbergse Catechismus als een (niet foute) redenering geboden wordt, presenteert ons de Bijbel, meer pastoraal, in de vorm van de uitgebreide verbondsgeschiedenis van het Oude Testament. Langs de weg van de belofte aan de aartsvaders, het Sinai-verbond, de kritiek der profeten en het échec van de babylonische ballingschap worden wij er voor klaar gemaakt, Jezus Christus als onze Verlosser te begroeten: het goddelijk antwoord op de grote vraag waar het Oude Testament op uit loopt. Het had dus heilshistorischer gekund in de zondagen 5 en 6. Zoals vr. en antw. 19 wel aangeeft, maar

niet uitwerkt. Langs de heilshistorische weg zou duidelijk gemaakt kunnen zijn, dat God ons zijn Christus niet met behulp van een logische redenering opgedrongen heeft. De Here God heeft er geduldig de tijd voor genomen om de Eerstgeborene in de wereld te brengen. Deze tijdsfactor zou ook in rekening gebracht moeten worden bij zondag 2 van de Catechismus, waar op de vraag: waaruit kent gij uw ellende? geantwoord wordt: uit de wet Gods. Als je dat in Rom. 3 naleest, blijkt dat 'wet' hier de betekenis heeft van 'wetsbedeling'. In de lange weg van Israëls geschiedenis is ons geleerd, wie wij zijn: zondaars, geneigd God en hun naaste te haten. Dit zijn winstpunten, correcties op de Catechismus, die voortkomen uit zijn eigen diepste bedoelingen. Ze kunnen vruchtbaar gemaakt worden voor de catechese bij jongelui, die vinden dat hun wel wat vlug de ellende-kennis aangepraat wordt en dat zij wel wat snel van de ellende naar de verlossing toe gesproken worden. De Bijbel als weg is een pastoraal gegeven.

—o—

Maar het confessionalisme staat voor deze dingen niet open. Het ziet de confessie aan voor het eindpunt van het Schriftverstaan. Dat is mij zeer duidelijk gebleken in de discussie die ik in ons blad van eind vorig jaar met dr Arntzen over de verontrusting gevoerd heb. Een discussie, waar ik achteraf erg blij mee ben, omdat ze posities opgehelderd heeft.

Ik gaf dan in die discussie met dr Arntzen, ((bij wijze van proeve van een Schriftverklaring die aan de historische dimensie van de Bijbel recht wil doen), een uitleg van het woord van de Meester over het doodslaan in de bergrede, Matth. 5 : 21 v., en trachtte aan te tonen, hoe actueel het onderwijs van Christus hier is, omdat het blijkt te voorzien in de situatie, die bezig is binnen ons gezichtsveld te komen, de situatie namelijk waarin, anders dan in de tijd der 'ouden', het ethische gebod ('gij zult niet doodslaan') niet langer geschraagd wordt door een publiek rechtsbestel, waarin wie doodslag pleegde, verviel aan het gerecht (zie Opbouw van 20 sept. 1974). Deze uitleg van mij stond in een breder raam, waarin ik stelde, dat Jezus in zijn hele onderwijs zo sterk eindtijdelijk is en zo insprekt op situaties, die ons bekend beginnen voor te komen.

Hoe reageerde dr Arntzen hier nu op? Hij vond de uitleg 'net iets te scherpzinnig' en, geen misverstanden, dat mag. Maar in plaats van er nu met heuse tegenargumenten op in te gaan, lezen we: „Is de Bijbel niet gegeven voor eenvoudige gelovigen, die op het eerste gezicht begrijpen wat er bedoeld is? Persoonlijk vind ik de bedoeling van de perikoop veel duidelijker weergegeven in Zondag 40 van de catechismus.” (Zie Opbouw van 6 december 1974.) Volkomen onnodig wordt hier de Catechismus tegen mij in het veld gebracht. De Catechismus, die ik met geen woord had tegengesproken, die ik alleen maar had aangevuld. Hier wordt duidelijk de confessie gehanteerd als het eindpunt van de Schriftuitleg. Dat is precies de fout van het confessionalisme. Het confessionalisme maakt lui in de exegese, het stimuleert het verdere onderzoek der Schriften niet, het

stelt zich tevreden met het gevondene. Het teert op de kracht van een roemrijk geslacht. Daarom moeten wij vanuit de beste tradities van de Vrijmaking tegen dit confessionalisme hardgrondig nee zeggen.

—o—

Aan de Vrijmaking ligt een Schrift-beweging ten grondslag. Zij wordt evenwel vandaag geconfronteerd met de Verontrusting, die een belijdenis-beweging is. De verleiding is nu groot om terwille van de Verontrusting (die terecht verontrust is!) die Schrift-beweging maar te vergeten en als Vrijgemaakte kerken een belijdenis-beweging te worden. Maar dat is dan wel een verloochening van de oorspronkelijke afkomst, die, vrees ik, niet anders dan met confessionalisme gestraft kan worden. Juist voor de vrijgemaakten, die de Schrift-beweging van binnenuit gekend hebben, dreigt hier een groter gevaar dan voor de verontrusten.

Ik moet nu denken aan de preek, die ik op de laatste zondag vóór mijn schorsing als predikant van Wageningen gehouden heb, over Hand. 24 : 20, 21: „Of laten dezen hier zelf zeggen, wat voor misdrijf zij hebben gevonden, toen ik voor den Raad stond, of het moest zijn dit ene woord, dat ik, in hun midden staande, uitriep: Terzake van de opstanding van doden sta ik heden voor u terecht!” De vraag behandelend wat voor misdadigs er nu toch wel in die uitroep kon steken, heb ik toen uiteengezet, dat Paulus bij zijn proces in Jeruzalem aanvankelijk gebruik heeft gemaakt van het verschil tussen de orthodoxe farizeeërs en de vrijzinnige sadduceeërs in het joodse sanhedrin en dat hij met zijn uitroep, die eigenlijk een trouwbetuinging aan de joods-orthodoxe confessie was, de farizeeërs voor zich gewonnen heeft (zie Hand. 23 : 6-10). Maar achteraf betreurde de apostel deze tactiek toch, omdat dit bondgenootschap met een verontruste orthodoxie hem in zijn evangelieverkondiging meer belemmerde dan hielp. Hij begreep, dat hij als dienaar van zijn Heer zijn eigen weg moest gaan, ook al leverde hem dat zelfs in het orthodoxe kamp een grote eenzaamheid op. Op hoe belangrijke punten hij het ook met de joodse rechtzinnigheid eens was en eens kon worden, het dilemma orthodoxie—modernisme was toch niet zonder meer bruikbaar voor hem. Nu is hiervan niet alles over te brengen op onze situatie zonder de Verontrusting groot onrecht te doen. En toch, die eigen weg, ligt die ook vandaag niet vóór ons? Moeten we die vandaag niet blijven gaan? Zeker niet uit halstarigheid, omdat onze vaders er nu eenmaal mee begonnen zijn. Dat is geen reden. Maar een goede reden is wel, dat wij geloven, dat de bron der Schrift meer levend water voor juist onze tijd bevat dan met de putemmer der belijdenis tot dusver naar boven is gehaald. Het verstaan zal toenemen, is ons beloofd (Joh. 16 : 12-15) en het zal ook nodig zijn voor de tijd die we tegemoet gaan.

Ik heb dus in die preek de confrontatie tussen Vrijmaking en Verontrusting aan de orde gesteld en ik ben blij dat ik dat nog in de ongedeelde vrijgemaakte kerk heb mogen doen (niet alleen met deze preek), want de hele

vrijgemaakte kerk heeft recht op de waarschuwing, die ik toen liet horen. Ik suggereer trouwens niet, dat ik om deze preek geschorst ben, ofschoon deze problematiek wel degelijk meespeelde in het geheel van het conflict in Wageningen.

Niemand zal het nu vreemd kunnen vinden, dat ik door de overgang van dr Arntzen naar de vrijgemaakte zusterkerken (binnen verband) bevestigd word in mijn indruk, dat de Schrift-beweging daar heeft plaats gemaakt voor een belijdenis-beweging met confessionalistische trekken, al zie ik tegelijk aan de Kamper Hogeschool hoopvolle tekenen, dat dit goud niet geheel verdonkerd is en de draad van vroeger weer opgenomen wordt. Overigens wil ik niet de indruk wekken, dat voor mij een confessionalistisch aan-doende theologie niet een zeer groot vakmanschap zou kunnen

C. VEENHOF — KAMPEN

Over een boekje, een fantasie en een les

Onlangs verscheen van mijn hand een boekje met de titel „**Kerkgemeenschap en Kerkorde, Kort overzicht van de strijd in de Afgescheiden Kerken tussen 1836 en 1840 over de Kerkgemeenschap en Kerkorde.**”

Het is niet gebruikelijk dat een schrijver van een of ander geschrift op de recensies die daarvan worden gegeven ingaat. Hij heeft het produkt van zijn denken schrijfwerk „voor de (critici)-leeuwen” geworpen en moet nu maar afwachten hoe die er hun tanden inzetten. Hij kan zich al of niet ergeren over de oppervlakheden, de nonsens en de onbe-nulligheden die daarover gezegd worden. Maar hij moet er het zwijgen toe doen. Als hij een integer mens is zal hij zakelijke, rechtvaardige kritiek daarop moeten aanvaarden, de fouten en omissies erin eerlijk erkennen en die bij de eerste de beste gelegenheid daartoe corrigeren.

Soms evenwel wordt er iets over gezegd dat er zo naast is, en zo geheel buiten het kader van een recensie valt, dat hij er om der wille van de lezers wel iets over zeggen moet.

In zo'n situatie verkeer ik momenteel. En daarom schrijf ik dit artikelje.

☆☆☆

Om te vertellen wat ik nu zeggen moet wil ik beginnen met een verhaaltje.

Zoals de lezers die een beetje kennis nemen van wat ik in Opbouw „ten papieren breng” weten, ben ik nog al gefascineerd door wat er in de Afgescheiden Kerken voorviel. De liefde voor die Afgescheidenen is mij ook met de paplepel ingegeven. Toen mijn grootouders Veenhof in 1888 zijn zilveren bruiloft vierde maakte mijn vader een lang vaers dat eindigde met de woorden: „Wij zijn en blijven Christelijk Gereformeerd!” Zo iets zegt

vertonen. Mijn bedoeling is niet, iemand wie ook maar of iets wat ook maar verachtelijk te behandelen.

Voor ons buitenverbanders echter zie ik nu zeer in het bijzonder de taak weggelegd om in studie, maar vooral in prediking en catechese, naar binnen en naar buiten, de goede vrijmakingstraditie voort te zetten. Niet om ons tegen iemand af te zetten, maar om allen te dienen. Daarom stel ik met diepe vreugde vast, dat er voor onze vrijgemaakte kerken (buiten verband) wel degelijk een weg naar voren loopt, de toekomst in. Een weg waarop we misschien ook nuttig mogen zijn voor de kinderen van hen die ons nu zo sterk veroordelen. Heus, het wordt wel actueel wat wij bedoelen. Het is het al en het wordt 't nog meer. We maken een moeilijke tijd door, maar het zal, als de Here het zeggent, niet tevergeefs zijn.

nog al wat! Jaren lang heb ik het in de kamer van mijn grootvader zien hangen. Een onderwijzer had het gecalligrafeerd en het was zo in een lijst gezet. Als jongen hoorde ik met rode oren naar de verhalen over de vervolgingen van die broeders. Tijdens de „bezetting” van 1940-45 heb ik nog beter begrepen wat die betekenden! Alles wat ik over de Afscheiding te pakken kon krijgen las ik. Eerst de dikke „Verhagen” en later „Een nagel in de heilige plaats” van Rullmann — De latere drukken ervan hadden tot titel „De Afscheiding”.

En die belangstelling voor de Afgescheidenen bleef. Vanaf mijn studententijd verzamelde ik alles wat ik daarvan in antiquariaten te pakken kon krijgen. De magazijnen van de firma Wristers heb ik geplunderd. Vooral de zware strijd van de Afgescheidenen naar binnen en naar buiten boeiden mij geweldig. En de verhalen over de vervolging, minachting en laster waaraan zij tientallen jaren bloot stonden verdiepten al meer mijn sympathie voor hen.

In de tijd vóór en ná de kerkelijke catastrofe van 1944 gingen mijn ogen steeds meer open voor de verbazingwekkende arbeid die deze mannen des geloofs, zonder zware theologische uitrusting, hebben gepresteerd. Nee, hun namen zullen nooit met vette letters in de handboeken voor de Dogmen-geschiedenis prijken! Maar hun grote verdienste is dat ze midden in de verwarring en verwoesting die door de na-reformatische scholastiek in de nederlandse gereformeerde kerken was aangericht — ook in de afgescheiden kerken van de eerste decennien — weer teruggrepen op de reformatische theologie ten gevolge waarvan die kerken onge-woon gingen bloeien. En voorts dat ze tegenover de oppermachtig-

Vervolg op pag. 94

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

toekomst van het christendom

Christenen en het marxisme

Over dit onderwerp is veel geschreven; vooral de laatste maanden n.a.v. het ontslag van de heer G. Los, godsdienstleraar aan een christelijke scholengemeenschap in Zwolle en tevens lid van de CPN. De heer Los is door het schoolbestuur ontslagen. Hoewel de leraar in beroep ging, heeft het bestuur van de school gelukkig gelijk gekregen. In Opbouw van 11 oktober 1974 schreef ik ook over dit onderwerp. In het artikel 'Een christen-communist?' heb ik geprobeerd aan te tonen, dat het christelijk geloof en het marxisme elkaar uitsluiten. Ook prof. C. Veenhof heeft over dit onderwerp meerdere malen geschreven. Ik ben het met zijn artikelen volkomen eens. Toch wil ik over dit onderwerp iets meer zeggen.

■ TWEE OPMERKINGEN

In het artikel 'Een christen-communist?' in Opbouw van 11 oktober 1974 schreef ik over de bekende uitspraak van Marx, dat de godsdienst opium van het volk is. Over deze uitspraak van Marx maakte ik twee opmerkingen. Ten eerste, dat wij als christenen zo'n uitspraak wel kunnen begrijpen als we letten op het 'officiële christendom' in de vorige eeuw. Letterlijk schreef ik: „In de tijd van Marx waren er veel christenen (en zij zijn er vandaag nog!), die zeiden: laat de armen, de arbeiders en de boeren toch tevreden zijn. Vroeger waren zij toch ook tevreden? Zij

hebben toch genoeg om van te leven? God heeft de verschillen onder de mensen gewild en in het hiernamaals zal alle ellende voorbij zijn. Als dit onder de dekmantel van de christelijke godsdienst wordt verkondigd, dan kunnen wij die godsdienst een groot opiumgehalte toeschrijven. Dan wordt niet meer opgeroepen om tegen de vastgeroeste zondige verhoudingen in de samenleving te strijden. Dan wordt in de ongerechtigheid berust. De godsdienst verwijst met voorbijzien aan het hiernamaals naar het hiernamaals. Dat is opiumachtige godsdienst. Marx heeft zich tegen deze vorm van godsdienst fel verzet. En terecht!”

Mijn tweede opmerking over Marx ging verder, namelijk als volgt: „Maar Marx zijn kritiek op de godsdienst zit uiteindelijk dieper! In zijn vroege geschriften lezen wij, dat zijn kritiek op de godsdienst het begin is van alle kritiek op de samenleving, op het economische en het politieke leven. Marx wilde niet alleen de verkeerde godsdienst bestrijden. Zijn kritiek op alle godsdienstigheid is de voorwaarde voor en het eerste begin van zijn kritiek op de toestanden in de samenleving. Marx wilde realistisch zijn: geen andere werkelijkheid kon hij serieus nemen dan de zintuigelijk waarneembare. Daarom gaat zijn realisme samen met atheïsme.”

Met de eerste opmerking heb ik niet willen suggereren, dat Marx gunstiger over het christelijk geloof geoordeeld zou hebben, als de christenen maar meer tegen de onrechtvaardigheden in de samenleving gestreden hadden.

Ook bij leninistisch-marxistische denkers van deze tijd zal dat niet het geval zijn. De essentie van Marx' kritiek op de godsdienst ligt in de tweede opmerking.

Waarom werd die eerste opmerking dan gemaakt?

In de eerste plaats omdat christenen kritisch tegenover hun verleden behoren te staan en in de tweede plaats, omdat zij ook kritisch in hun tijd behoren te staan. Het kritisch willen zijn, betekent voor alles zelfkritiek. Dáárom heb ik mijn eerste opmerking over Marx gericht op ons, christenen, zelf. Niet liefdeloos was dit bedoeld, maar om onze waakzaamheid te prikkelen.

Waakzaamheid?

Komt onze waakzaamheid niet het best tot uiting als we het marxisme scherp afwijzen?

Daar ben ik het wel mee eens, maar met afwijzen alléén zijn we er niet.

H. AMELINK — SITTARD

De brief aan de Efeziërs

Slaven—Heren. 6 : 5-9 (vervolg)

Vanwege hun verhouding tot Christus moeten de slaven gehoorzame slaven zijn aan hun aardse meesters, omdat ze vrij in de Here zijn. Als vrijen gehoorzaam zoals ook Petrus zegt. 1 Petr. 2 : 18-25. Zie ook de brief aan Filémon.

De heren moeten het dreigen nalaten. Dat verstoort ook de verhoudingen, waarin ze gesteld zijn door het Evangelie. Ze dienen te bedenken dat ze ook maar knechten zijn. Knechten van de God en Vader in onze Here Jezus Christus. Wat dat betreft is er een gelijke positie met hun slaven. Bij God is geen aanzien des persoons. Als Paulus niet op de barricaden klimt om „structuren” te veranderen, dan behoeven wij dat uiteraard ook niet. Het blijft nog steeds gelden dat niet de revolutie, maar het Evangelie ons kan redden. Dat is geen oproep tot lijdelijkheid. Zeker niet een oproep tot goed praten van wat werkelijk verkeerd is. Het vergt wel een fundamentele kritiek — een kritiek dus vanuit het Evangelie — op alles wat verkeerd is. Zelfs moet daarin ons

vreemdelingschap te voorschijn komen. Dat kan een eenzaam avontuur lijken, maar zo alleen is het getuigenis in deze donkere wereld.

Mobilisatie. 6 : 10-12

Als wij zeggen dat het leven een strijd is, bedoelen we vaak wat anders dan wat de H. Schrift doorgaans onze strijd noemt. We bedoelen vaak de moeite in het leven. Die ieder mens dan ook wel heeft. Of de strijd om het bestaan e.d.

In dit gedeelte wordt gesproken van een strijd, die de Here voert tegen de duivel en die wij aan de kant van de Here ook hebben te voeren. We dienen dapper, vromelijk, te strijden tegen de duivel en zijn ganse rijk.

God heeft een plan tot redding van heel deze geschapen wereld. Maar de duivel is er van het begin op uit geweest dat plan te verstoren. In de war te sturen. Hij overviel de eerste mensen en ze boden geen weerstand. Ze werden overwonnen. Hij heeft zelfs de Heiland

aangevallen. Toen verloor hij. Het is duidelijk een ernstige strijd. Zonder de hulp des Heren en zonder Zijn wapenrusting waren we nergens.

Het is ook maar geen gewone oorlog tegen mensen, een oorlog van bloed en vlees, maar één tegen de overheden, de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten.

De duivel heeft een arsenaal van krachten ter beschikking. Het is niet gemakkelijk om te beslissen wat Paulus bedoelt met al deze woorden. Het kunnen gewone overheden zijn, het kunnen de machten zijn van dood en leven. Rom. 8 : 38. Het kan ook verklaard worden als een orde in het rijk van de duivel. Over demonen die in dienst staan van de overste der duivelen.

Maar in beide gevallen hebben we te maken met invloed van de satan, die het werk van God tegenstaat. In die strijd kunnen we niet stand houden zonder de hulp des Heren.

Wapenrusting. 6 : 13-19

We moeten de wapenrusting Gods aandoen. Dat zegt Paulus in vers 11 en in vers 13 weer. We moeten stand houden. Het klinkt als een militair commando. Men zegt dat Paulus hier het uniform van de Romeinse soldaat voor ogen heeft. Hij begint met de gordel. Een gor-

del dient om de rug sterker te maken. Ook om kleding omhoog samen te snoeren om er bij het lopen geen last van te hebben. Nu, de christen moet de gordel van de waarheid dragen. We zullen hier wel niet in de eerste plaats moeten denken aan het feit dat een christen geen leugenaar mag zijn, maar dat hij iemand is, die leeft uit de waarheid van het Evangelie. Deze waarheid dat Jezus Christus gestorven is voor onze zonden. De duivel is de vader van de leugen. Joh. 8 : 44. Hij probeert steeds weer het heil Gods tegen te staan. In hem is geen waarheid. Geen trouw. Maar onze God is een betrouwbaar God. God zal Zijn waarheid nimmer krenken, maar eeuwig Zijn verbond gedenken. Zijn Woord wordt altoos trouw volbracht. Aan die waarheid, aan deze betrouwbaarheid zal gedacht moeten worden.

Het borstharnas of het pantser der gerechtigheid. Een harnas was in de oude tijden voor een soldaat van uitermate grote betekenis. Het hart en de longen werden erdoor beschermd. Voor de christen wordt dat het pantser der gerechtigheid. Van die gerechtigheid Gods die God aan zondaren schenkt alleen om Jezus' wil. Zodra gelovigen op zich zelf gaan staan en hun gerechtigheid bij zich zelf zoeken in hun eigen werken, dan zijn ze machteloos. Dan komen groten te vallen.

De voeten geschoeid met de bereidvaardigheid van het Evange-

Het valt me wel eens op, dat sommige mensen zo gauw, te gauw, met het marxisme klaar zijn. Met het zonder meer afwijzen van het marxisme, lopen we het gevaar voorbij te gaan aan wat het ons te zeggen kan hebben.

Enkele jaren geleden besprak ik in Opbouw het boek van prof. dr S. U. Zuidema over 'de revolutionaire maatschappijkritiek van Herbert Marcuse'. Deze bespreking was tamelijk kritisch. Niet omdat ik het niet met prof. Zuidema eens kon zijn. Integendeel, zijn kritiek was scherp en overtuigend. Maar prof. Zuidema ging voorbij aan de problemen in de westerse samenleving, waarbij Marcuse terecht de vinger legde.

Wat doen wij met de problemen, die de marxisten aanwijzen en waar zij zich druk over maken. Wij wijzen hun marxistische benadering af, maar daarmee hebben we nog niet zo veel gedaan. Het zijn onze problemen ook!

Hoezeer ik de filosofie van Marx en van tegenwoordige marxisten afwijs, toch zou het dom zijn te beweren dat er niets van hen te leren valt.

■ WAARHEIDSELEMENTEN

Laten we nu even aandacht besteden aan de openingsrede die Kuyper uitgesproken heeft op het eerst christelijk sociaal congres in 1891. Hij blijkt een fundamentele kritiek op de samenleving te hebben. Vooral de economische verhoudingen in de samenleving neemt hij onder de loep. Zijn kritiek doet niet voor die van de marxisten van zijn tijd onder. Hij peilt de problemen m.i. zelfs dieper!

Hoewel Kuyper religieus scherp stelling neemt tegen de marxisten, geeft hij ook toe (evenals Groen van Prinsterer), dat de marxisten in veel opzichten gelijk hebben en dat in het socialisme „een waarheid gemengd ligt, die het kracht geeft.”

Van de economische analyse van de westerse samenleving, door een marxist gegeven, zegt Kuyper: hij heeft „volkomen gelijk”.

Wie het marxisme onbelangrijk vindt, maakt volgens Kuyper de indruk, dat hij nooit iets leest en niet meeleeft met het wereldgebeuren. Wie aan het marxisme voorbij gaat maakt zich volgens hem schuldig aan struisvogelpolitiek. Het is onzin de marxisten maatschappelijk dood te verklaren. Volgens Kuyper hebben zij scherp de problemen van hun tijd gezien.

Kuyper was goed op de hoogte van de marxistische lektuur van zijn dagen. Hoewel hij hun grondgedachten verwierp, had hij tevens oog

voor waarheidselementen in hun theorieën en zegt hij openlijk: zij hebben daarin gelijk.

■ ANTI OF KONTRA?

Hoe gaan wij als christenen in onze tijd de problemen van de toekomst tegemoet? Een meedrijven met de modestromingen van onze tijd is even gevaarlijk als het terug trekken in de bastions van vooroordelen die het contact met andersdenkenden uitsluit.

Hopelijk kunnen we als christenen in de problemen van onze tijd ons steentje bijdragen voor het zoeken naar oplossingen. Hopelijk hebben we iets eigens te bieden in het meespreken in deze problemen. Daarbij is het noodzakelijk de diepste drijfveren van anderen goed te onderkennen en tevens open te staan voor de goede gedachten en voorstellen, die uit die hoek komen. Ook al staan zulke gedachten en voorstellen niet op zichzelf en staan zij in verband met de daaraan ten grondslag liggende motieven, dit neemt niet weg, dat we in onze samenleving met veel dezelfde problemen geconfronteerd worden. Er valt iets van elkaar te leren.

Om deze reden is in onze kring ook altijd het onderscheid gehanteerd: we willen wel anti-revolutionair zijn, maar niet kontra-revolutionair. M.a.w.: hoezeer we de grondgedachten van de Franse Revolutie ook verwerpen, er zijn ook goede en bruikbare resultaten uit voortgekomen. De kontra-revolutionairen verwierpen niet alleen de grondgedachten van de Franse Revolutie, maar ook de eventueel goede resultaten die het met zich meegebracht zou hebben. Dit noemen we als anti-revolutionairen in gezond Nederlands: het kind met het badwater weggooien. Ik heb wel eens de indruk, dat in onze tijd veel kerkelijke en politieke verontrusten zich meer kontra- dan anti-revolutionair opstellen. Als het maar tegen het marxisme gericht is, dan vinden zij het blijkbaar al gauw goed; een reactiehouding waar weinig konstruktiefs van te verwachten is.

Met dit artikel hoop ik ook grotendeels geantwoord te hebben op de vragen, die de heer G. Goossens in het blad 'Tot vrijheid geroepen' me heeft gesteld. Het heeft me pijn gedaan, dat hij publiek schreef mij te verdenken van neo-marxistische sympathieën. De grondgedachten van het marxisme verwerp ik even hartgrondig als hij. Maar met het verwerpen ervan alleen zijn we er niet. Er is meer aan de hand. Het is een begin, een goed begin, maar niet meer dan slechts het halve werk.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

lie. Een slodaat zonder schoeisel is makkelijk door een klein ongeval al buiten gevecht gesteld. Nu, onze voeten moeten geschoeid zijn met de bereidheid van het Evangelie des vredes. Met die blijde boodschap die alleen vrede brengt in hart en leven. We hoeven niet vreesachtig te zijn om in de dienst des Heren uit te komen voor dat wat echte vrede brengt.

We staan onder de bescherming van onze Here. Heiligt de Christus als Heer in uw harten. 1 Petr. 13-17.

Dan het schild van het geloof. Romeinse soldaten hadden wel schilden overtrokken met leer, die voor het gevecht nat werden gemaakt, waarop dus zelfs brandende pijlen geen invloed hadden. De satan heeft een arsenaal van pijlen. Verlokking tot ongelooft, tot twijfel, tot wanhoop zelfs, tot eigenwaan, tot het zoeken van eigen gerechtigheid, tot wereldse gezindheid en wat er verder maar op te sommen zou zijn.

Nu is er maar één schild, dat al die pijlen weet tegen te houden. Dat is het schild van het geloof,

van het vertrouwen op God in Jezus Christus. Hij heeft beloofd dat wij boven vermogen niet verzocht zullen worden. Hij heeft beloofd dat de satan weldra onder onze voeten verpletterd zal worden. Jezus Christus heeft beloofd dat een ieder die de Naam aanroept zal behouden worden. En er is beloofd dat niets ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods.

De helm des heils. De helm was voor de soldaat tegelijk sieraad en een afweer. We hebben een helm die gevormd wordt door de zekerheid van het heil, dat er is en dat komt. Er is een overwinning, die we zeker zullen behalen. Een overwinning die we zeker zullen behalen, omdat die ons beloofd is. Alle dodelijke slagen ketsen erop af.

Dan het zwaard des Geestes. Als ik het goed zie, heeft Paulus tot nu alleen maar verdedigingswapens genoemd. Nu een aanvalswapen. Maar er is er maar één. Het Woord van God. Maar dat is dan ook voldoende. Want het is het zwaard des Geestes. De Heiland jaagt in de woestijn de duivel weg door tot drie maal toe een tekst te gebruiken. Letterlijk aangehaald. Als de Heiland dat deed, die toch ook wel eigen woorden ter beschikking had, hoe veel te meer wij. Dat betekent ook wel dat we thuis moeten zijn in de Bijbel. Luie christenen is een onbestaanbare combinatie. Hoe lief heb ik Uw onderwijzing. En kunnen wij alleen maar getuigen, de H. Geest kan overtuigen.

Gebed. 6 : 18-20

Het bidden behoort ook tot de wapenrusting van het geloof. In alle omstandigheden. Al biddend zijn we wakend, op onze hoede. Zo vormen we samen het leger onder het merk- en veldteken van Jezus Christus. Want we bidden met de heiligen. We bidden ook voor de heiligen. Samen werken is soms moeilijk. Samen bidden is voor nederige harten een vanzelfsprekende zaak.

Niet alleen voor eigen noden. De gemeente van Efeze krijgt de opdracht om ook voor Paulus te bidden, opdat hij in staat zou zijn met vrijmoedigheid het geheim van het Evangelie bekend te maken. Ook al zit hij in de gevangenis. En het geheim van het Evangelie,

dat God een plan heeft tot herstel van alle dingen en dat ook heidenen mogen behoren tot het volk van God, moet ook nu overal gehoord worden waar dat kan. Dat bidden maakt dan ook werkzaam.

Slot. 6 : 21-24

Tychicus zal de brief overbrengen en de gemeente op de hoogte stellen van Paulus omstandigheden. Een getrouw medewerker van Paulus. De gevangene troost hen, die buiten de gevangenis zijn. Het zal waarachtig wel gaan. Er staat Hem een sterke held terzij. Vrede, liefde, geloof en genade worden hen geschonken samen met allen, die de Here Jezus Christus in onvergankelijkheid lief hebben.

Jaarvergadering „Opbouw”

Mogen we U nog eens attenderen op onze jaarvergadering?

Deze wordt gehouden op **zaterdag 19 april** in de Jeruzalemkerk te Utrecht. De sprekers over het onderwerp **De christelijke opvoeding in gezin, school en kerk** zullen zijn de heren:

Drs G. J. Vrijmoeth te Zwolle (gezin)

Drs D. van Alten te Amsterdam (school)

Prof. C. Veenhof te Kampen (kerk)

Indien U gebruik wilt maken van de kinderoppas, gelieve U een opgave van het aantal en de leeftijd der mee te brengen kinderen **zo spoedig mogelijk** te sturen aan P. A. van Veelen, Mathenesserplein 2a, Rotterdam-3006.

Vervolg van pag. 91

Over een boekje, een fantasie en een les

ge, geseculariseerde — en dus hoogmoedige! — theologie van de negentiende eeuw trouw zijn gebleven aan Gods Woord.

Ik kwam daarbij tot de overtuiging dat deze Afgescheidenen juist door hun terugkeer tot de reformatorische theologie een veel Schriftuurlijker kijk op verbond, doop, geloof, wedergeboorte etc. bezaten dan Kuyper en zijn epigonen. Ik herinner me nog goed hoe verrast mijn beste kuyperiaanse vriend Vollenhoven was toen hij van deze theologie kennis kreeg. Hij gaf daaraan uiting toen hij in het „Woord Vooraf” van „Rondom „1905”” dit schreef: „dat speciaal in de leer omtrent het genadeverbond menig gegeven van Schrift en confessie en daarmee ook de christelijke levenspraktijk in de eenvoudige theologie van Helenius de Cock c.s. beter tot zijn recht kwam dan in de ongetwijfeld geniale, maar ook wel eens ietwat speculatieve gedachtengang van een constructieve geest als Kuyper.”

Wat mij voorts ook bijzonder obseedeerde was de vraag hoe het toch mogelijk was dat de Afgescheiden voormannen die in de aanvang zo eendrachtig samenwerkten al heel gauw zo fel tegenover elkaar kwamen te staan. Alles hadden ze voor de zaak des HEREN op het spel gezet — geld, positie, eer — en toen kwam de grote ellende. Zelfs ontstonden er een paar kerkscheuringen.

☆☆☆

Toen ik in Kampen kwam heb ik de studie van de Afgescheiden Kerken en de Afgescheiden theologie en wat daarmee samenhangt voortgezet. Ik heb speciaal over de prediking in die kerken college gegeven. Ik bestudeerde de dogmatische opvattingen van de leiders daarvan en hun kerkrechtelijke ideeën en praktijk uit de bronnen. Zoals vanzelf spreekt legde ik de resultaten van die studie vast. Wat de dogmatische opvattingen betreft publiceerde ik veel materiaal in een lange reeks artikelen in De Reformatie naar aanleiding van het boek van dr Smilde: **Een eeuw van strijd over Verbond en Doop**. Men kan ze vinden — het waren er 20 — in de nummers van 26 april—26 juli 1947. Daarna maakte ik een studie gereed over de strijd in de Afgescheiden Kerken over de kerkregering. Ik begon deze te publiceren in het nummer van De Reformatie van 17 maart 1956. Maar tot een volledig afdrukken ervan kwam het toen niet. Juist in die dagen werd namelijk de redactie van De Reformatie waartoe ook ik behoorde van de éne dag op de andere aan kant gezet. En ds Kamphuis en zijn vrienden plaatsten zich daarna op de redactietels van dat blad. Deze studie bleef sindsdien in mijn bureau liggen.

☆☆☆

Na 1956 ging ik verder met de

studie van de theologische opvattingen van de Afgescheidenen. Al duidelijker werd mij dat die verschillen bijna alle stamden uit de tijd van de nareformatorische orthodoxie waarop de scholastiek een sterke invloed had uitgeoefend. In de tijd na de dordtse synode kwam het ten gevolge van die dogmaticale verschillen, hoe fel erover gestreden evenwel nog, niet tot kerkscheuring. Vooreerst leefde men toen in de tijd — en in de ban! — van de éne, ondeelbare bevoorrechte, heersende kerk. En voorts legde de overheid meermalen de theologen het zwijgen op als ze elkaar te erg in de haren vlogen.

De reeds een paar eeuwen levende controversen over verbond, belofte, doop, geloof doken evenwel in de eerste jaren na de Afscheiding in de Afgescheiden Kerken met grote kracht opnieuw op. En ze leidden tot felle conflicten. Zelfs tot scheuringen. En het werd mij ook steeds duidelijker dat precies dezelfde dogmaticale verschillen opnieuw virulent werden na de vereniging van Afgescheiden en Dolerende Kerken in 1892, wat, via de strijd uit de eerste jaren van deze eeuw over de „veronderstelde wedergeboorte” en alles wat daarom en daaraan zit, leidde tot de catastrofe van 1944.

Bovendien bemerkte ik, vooral ook door de geschriften van Woelderink dat de aangeduide verschillen van opvatting ook een zeer grote — en destructieve! — rol speelden in de andere sectoren van de „gereformeerde gezindte”. Maar — en dat was de grote verrassing — ik zag ook al voor ogen dat toen, vooral door het werk van mannen als Brummelkamp, De Cock, Gispén, Van Andel e.a., de reformatorische prediking weer werd verstaan en al meer greep kreeg op de geesten, de twisten over dogmaticale kwesties verminderten, de kerkelijke eenheid bevorderd werd en de kerken tot ongekende bloei kwamen.

Dit alles heb ik pogen weer te geven in mijn in 1959 uitgekomen boek — de uitwerking van een rectorale oratie — „**Prediking en Uitverkiezing**”. Kort overzicht van de strijd gevoerd in de Christelijke afgescheidene Gereformeerde Kerk tussen 1850 en 1870 over de plaats van de leer der uitverkiezing in de prediking.”

Ik hoopte met deze studie tegelijk iets te kunnen doen ter bevordering van de eenheid van alle gereformeerden die sinds decennia mijn vurige wens en bede is. Wat ik geschreven had over de kerkordelijke controversen raakte zo geheel uit mijn gezichtsveld, ik was dat nagenoeg vergeten! Maar toen de heer Snee, de directeur van de firma Buijten en Schipperheijn, mij vroeg om de redactie van het Informatieboekje van de „buitenverbandse” kerken op mij te nemen, dacht ik: ik kon de studie wel als een bijlage daarin opnemen! De uitgever oordeelde evenwel dat dat boekje dan te dik en te duur zou worden. En daarom werd besloten die studie apart uit te geven. Ik schreef er een „Inleiding” voor en vijfde de stijl hier en daar wat bij. En voorts verscheen ze precies zoals ze voor ongeveer twintig jaar was klaargekomen.

☆☆☆

Waarom ik dit nu allemaal schrijf? Wel prof. Kamphuis recenseerde

deze studie, of beter gezegd: hij schreef er wat over in „De Reformatie”.

En hij begon zo: „Vanuit de moeite en verdeeldheid van de zogenaamde buiten verbandse kerken over kerkverband en kerkorde heeft prof. Veenhof zich gewend tot het bewogen verhaal van de tijd der Afgescheiden kerken uit de eerste jaren na 1834 over dikwijls gelijksoortige zaken.” heeft prof. C. Veenhof zich gewend tot het bewogen verhaal van de tijd der Afgescheiden kerken uit de eerste jaren na 1834 over dikwijls gelijksoortige zaken.” heeft prof. C. Veenhof zich gewend tot het bewogen verhaal van de tijd der Afgescheiden kerken uit de eerste jaren na 1834 over dikwijls gelijksoortige zaken.”

Toen ik dat las dacht ik: ik moet wel een wondermens zijn!

Jaren voordat er van „kerken-buiten-verband” sprake was; voordat iemand er zelfs maar van had gedroomd, voorzag ik blijkbaar dat die er komen zouden; wisten bovendien daarin nog al wat te doen zou komen ter sanering van de vrijgemaakte kerken en schreef toen met het oog daarop al vast een studie ter lering en vermaning!

Ik kan alleen maar zeggen dat ik zo'n wondermens niet ben!

En dat deze studie al klaar was toen prof. Kamphuis-als-kerkhistoricus nog beginnen moest!

Vermoedelijk herinnert prof. Kamphuis zich nog wel het volgende.

Toen hij pas was opgetreden als hoogleraar had ik een gesprek met hem, waarin ik o.a. ongeveer het volgende zei: Ik snap goed in welk een moeilijke situatie jij verkeert. Want ik heb dezelfde doorleefd. Deze: dat we van de vakken die we moeten gaan doceren ongeveer evenveel weten als een kandidaat. Nu heb ik alles wat H. H. Kuyper in veertig jaar in De Heraut over kerkrechtelijke vragen schreef — voor wie het niet weet: H. H. Kuyper was een formidabel kenner van het kerkrecht! — voor enkele jaren laten uitknippen en opplakken. 't Is een hele stapel! Die wou ik je cadeau geven. Want je hebt ze meer nodig dan ik en ze zijn voor je colleges-kerkrecht van grote waarde. Alles werd door de dame die dat voor mij opknapte keurig geordend. En dan heb ik nog wat. Ik ben ook nog in het bezit van ongepubliceerde studies over de Afgescheidenen. Als ik je daarmee van dienst kan zijn staan die tot je beschikking.

Als prof. Kamphuis op dit aanbod was ingegaan zou hij wat in het bovenstaande boekje staat reeds zeventien jaar geleden onder ogen hebben gehad!

Hiermee wou ik alleen maar zeggen dat uit dit boekje nooit iets kan „uitspringen” wat er niet „in-zit”.

☆☆☆

Natuurlijk wil ik hiermee niet zeggen dat men uit de gebeurtenissen die in dit boekje verhaald werden niet zeer veel te leren is. Ik wil wel eerlijk zeggen dat ik er zelf heel veel tot mijn beschaming uit geleerd heb.

Hoe beter je b.v. Brummelkamp leert kennen des te kleiner je je gaat voelen als christen. Brummelkamp die zo maar ergens in een

wachtkamer van een station — de mensen kwamen een eeuw geleden minstens een half uur voor het vertrek van de trein naar het station — zo ging evangeliseren dat allen ademloos luisterden. Brummelkamp van wie Baas in zijn verrukkelijke boekje „Marskramer van het Evangelie” de volgende marktbelevens vertelde: „Een figuur die meer op de achtergrond staat, verkoopt — uitgedost in een witte doktersjas — zinkingsnui, bereid uit Zwitserse bergwortel, als probaat middel tegen hoofdpijn en verder tincturen tegen andere kwalen. Hij is al oud; ik heb hem als jongen reeds gezien op de markt in Zaandam. Nu is hij mijn confrater. Eens staat hij onder mijn gehoor, als ik het publiek toespreek. Na de toespraak loopt hij op mij toe en nu leer ik de oorzaak van zijn belangstelling kennen: „Hep ik èn niet gekend, jullie prefester Brummelkamp? Nah, een edele man, dat was-ie! Hep ik niet in zijn huiskamer gezeten in Kampen en hep-ie niet met me gesproken over de profete? Geef me een blaadje, jongen, zal ik het niet lezen? Moesten jullie allemaal zo wezen als jullie prefester Brummelkamp!”

Ik heb lezend van en over Brummelkamp vaak gedacht: als nu al die, duizenden en duizenden gulden kostende; tonnen en tonnen papier verslindende; door bijna niemand gelezen nota's, rapporten en acta producerende synoden van de onderscheiden kerken eens enkele jaren verdwenen en de tien- en honderdtallen mensen die daar ontelbare kostbare werkuren volpraten eens in plaats daarvan de wijk ingingen en met de talloze tobbers van deze wereld liefdevol spraken — zou dat niet oneindig veel meer voor het Koninkrijk Gods en de kerk van Christus betekenen dan hun veelszins ijdele en vaak zelfs kerkschadende arbeid in keurige synodezalen?

Ik heb de geschiedenis van de Afgescheiden kerken navorsend geleerd dat een kerkorde die gebruikt wordt als niet meer dan een aantal afspraken, opgesteld tot „heil en zegen” van de kerken, veel goeds kan doen. Maar dat die, als men ze — om een term van wijlen ds Lindeboom te gebruiken — als „een handleiding voor kerkelijk kanibalisme” hanteert, een ramp voor de kerken wordt.

Ik heb uit de geschiedenis van de Afgescheiden Kerken ook geleerd hoe scherp Calvijn het heeft gezien — hij had het trouwens ook uit de Schrift geleerd — dat de diepste oorzaak van alle kerkelijke ellende, van ketterijen, kerkelijke ruzies, onrechtvaardige tuchttoefeningen, kerkelijke scheuringen uiteindelijk voortkomen uit **hoogmoed, eerzucht en afgunst**. Of, om het met de woorden van Paulus te zeggen, uit de „werken des vleses”. Want daartoe behoren vooral: twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht, partijchap. En dat een kerk gaat bloeien als daarin groeit de „vrucht des Geestes”: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedheid trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing. (Gal. 5 : 19-22).

Als mijn boekje, door te laten zien en wat die „werken des vleses” in de kerk verwoesten en welk een zegen de „vrucht des Geestes” daarin verspreidt, de ogen van de lezers en voor dat kwade en voor dat goede helpt openen, zal ik dankbaar zijn.

Boek-bespreking

Prof. dr M. Boertien,
Het joodse leerhuis,
van 200 voor tot 200 na Christus,
uitg. J. H. Kok, Kampen 1974,
prijs f 7,90.

Dit boekje (80 pagina's) van professor Boertien bevat de omgewerkte versie van een achttal voordrachten die hij in 1973 als 'zondagavondlezingen' voor de radio hield. Het heeft als onderwerp de joodse omgang met het Oude Testament. En dan niet het Oude Testament zoals het zijn functie had in de eredienst van de synagoge, maar het Oude Testament zoals het bestudeerd werd in het zogenaamde leerhuis, het "Huis van Schriftonderzoek". Het boekje wil ons inzicht geven in de wijze waarop de joden de Schrift uitlegden in de twee eeuwen voor en na de geboorte van Christus. Dat juist deze periode is gekozen is niet toevallig. In de loop van deze tijd zijn door het rabbijnse jodendom de uitlegkundige regels vastgelegd, volgens welke men het Oude Testament moest verklaren. Deze regels hadden en hebben nog steeds een groot gezag binnen het jodendom. Wat de inhoud van het boek betreft, het is ruwweg in twee gedeelten in te delen.

De eerste twee hoofdstukken leggen uit wat het leerhuis eigenlijk is, namelijk de plaats waar de Schrift werd onderzocht. En verder krijgen we een interessant overzicht van de vakken die er in het leerhuis werden onderwezen. Dit was in de eerste plaats het lezen van de Schrift, de miqra. (Men dient hierbij te bedenken dat de kinderen al met vijf jaar naar het leerhuis gingen.) Het tweede vak waarin onderwijs werd gegeven was het onderzoek van de bijbeltekst, de midrasj. Dit Schriftonderzoek geschiedde in twee richtingen. Het werd gedaan met het oog op de vragen die ontstonden in verband met de juiste naleving van de wet (bijvoorbeeld de vraag wat 'werk' is in het gebod: op de sabbat zult gij geen werk doen); dit vak droeg de naam halacha. Het schriftonderzoek kon zich echter ook richten op de opbouw van het geestelijk leven van de leerlingen, op het meegeven van een stuk 'geestelijke weerbaarheid'; dan droeg het de naam haggada. Het doel van het leerhuis was vooral de kinderen te onderrichten in de Schrift en de overlevering. Ieder kind kon dit onderwijs ontvangen. Dit was een zeer opmerkelijke zaak in een tijd dat onderwijs toch voornamelijk was weggelegd voor een kleine elite. Aan de zorg voor en het ernstig nemen van de kinderen die hieruit spreken kunnen wij een voorbeeld nemen. Vooral nu het godsdienstonderwijs op de scholen bezig is te verschromelen tot het geven van min of meer zakelijke informatie over het verschijnsel godsdienst en het discussiëren daarover. Kunnen wij als kerk volstaan met het geven van één uur catechisatie per week aan onze kinderen?

In het tweede gedeelte van het boek van professor Boertien worden dan een aantal voorbeelden besproken van rabbijnse exegese. Een exegese die hij typeert als

'creatieve herinterpretatie'. Deze wijze van bijbeluitleg zal bij lezers met een christelijke achtergrond vragen oproepen. Het is jammer dat professor Boertien in zijn boekje niet iets meer van zijn eigen standpunt in deze zaken naar voren laat komen. Zijn boek gaat uit boven het verstrekken van objectieve informatie over de rabbijnse exegese, maar komt toch ook niet tot een enigszins kritische bespreking daarvan. Dit is temeer op zijn plaats met het oog op de hernieuwde aandacht voor de rabbijnse exegese van de kant van christelijke theologen. Tenslotte nog over het tweede deel van dit boek: de schrijver heeft een groot aantal van zijn voorbeelden gezocht bij Ex. 15, het lied van Mozes. Dit komt de leesbaarheid van het boek zeer ten goede.

Over het algemeen kan gezegd worden dat het boekje van prof. B. een goede inleiding is om zich vertrouwd te maken met de joodse exegese. Toch kleeft er een belangrijk bezwaar aan de beknoptheid van dit werk. Zoals reeds gezegd werd er in het leerhuis schriftonderzoek verricht met het oog op de wetsvoorschriften, de zgn. halacha, en met het oog op de opbouw van het geestelijk leven van de leerlingen, de zgn. haggada. Prof. B. geeft in zijn boekje alleen voorbeelden van de laatste wijze van schriftonderzoek. Hij heeft dit welbewust gedaan (pag. 26). Hij is bang zijn lezers al te zeer te vermoeien met voorbeelden van haggada en meer verklaring eist. Maar toch gaat dit ten koste van de volledigheid van het boek. In het onderwijs in het leerhuis nam het onderricht in de toepassing van de wet minstens een even belangrijke plaats in als het meer 'stichtelijke' onderricht. Men zou het onderwijs in de wetsvoorschriften zelfs als de harde kern kunnen beschouwen van het onderricht. En er is nog een reden om er niet aan voorbij te gaan. Het blijkt duidelijk uit zijn boek dat professor B. bij het schrijven ervan vooral gedacht heeft aan lezers met een christelijke achtergrond. Juist zij weten uit het Nieuwe Testament dat de meeste conflicten van Jezus met de Farizeeën geschillen waren over de naleving van de wetten en dus lagen op het gebied van de halacha. Mijn inziens had het boek van professor B. aan waarde gewonnen als hij het nog iets had uitgebreid. Wellicht was het dan iets minder boeiend geworden, het had aan volledigheid gewonnen. Iemand die echt in deze zaken geïnteresseerd is zal dat graag voor lief nemen. Niettemin zou ik ieder die belangstelling heeft voor de joodse wijze van bijbeluitleg, willen aanraden dit boekje te lezen.

A. M. van Leeuwen, Utrecht

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

Prof. dr H. J. Jager

Plechtig heb ik prof. Jager moeten beloven in Opbouw niets te

schrijven ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag. Ik heb dat daarom ook niet gedaan. Maar ik meen nog wel de vrijheid te hebben hier de stem van een dankbare oud-leerling over te nemen. Het is die van ds H. van Ommen van Arnhem. Hij plaatste in het kerkblad van het Noorden het volgende stuk:

● Prof. dr H. J. Jager — emeritus-hoogleraar van de Theologische Hogeschool te Kampen — vierde zondag, 16 februari jl. zijn vijfenzeventigste verjaardag. Evenals prof. C. Veenhof werd ook hem door de generale synode van Hoogetveen in 1968 de rechten van emeritus-hoogleraar ontnomen.

Ook deze professor heeft geleden aan de kerk!

In 1946 werd hij geschorst door ambtsdragers te Voorthuizen, die bij zijn benoeming tot hoogleraar in 1948 hem herinnerden aan de woorden van psalm 84: „De Heere geeft genade en ere, het goede onderhoudt Hij niet aan hen, die onberispelijk wandelen!” Die ambtsdragers meenden het niet zo kwaad, maar zij lieten zich helaas gezeggen door kerkvorsten. In 1968 werd deze broeder opnieuw kwalijk behandeld door kerkvorsten. In de kerk en aan de Theologische Hogeschool duldde men hem niet meer.

Maar wie durft te beweren, dat de Heere hem niet duldt in Zijn Kerk?

Met veel eerbied denken wij aan deze hoogleraar en aan het schriftuurlijke onderwijs, dat wij in Kampen van hem ontvingen.

Tot professor werd hij benoemd door de generale synode van Amersfoort in 1948.

En dat in de vacature van wijlen prof. dr S. Greijdanus.

Als studenten maakten wij een synode-zitting te Amersfoort mee. Met een bus waren wij uit Kampen naar Amersfoort gekomen. Het was de zitting, waarin prof. dr K. Schilder een commissie-rapport verdedigde, waarin gesteld werd, dat voorshands alleen schriftelijke samenspreking mogelijk was.

Ik herinner me dat nog levendig. Het was donderdag, 4 november 1948.

Ds D. van Dijk van Groningen was praeses. Het kerkgebouw aan de Zuidsingel te Amersfoort, waar de synode samenkwam, was geheel bezet. Velen waren gekomen — zowel „vrijgemaakten” als „synodalen” — om te horen wat het antwoord van de synode zou zijn op het verzoek tot samenspreking van de Synodaal Gereformeerde Kerken.

En in de hoek op de achterste bank van het kerkgebouw zat de pas benoemde hoogleraar prof. dr H. J. Jager!

Toen hij werd opgemerkt, kostte het de praeses van de synode ds D. van Dijk veel moeite prof. dr H. J. Jager aan de tafel van de praeadvisers te krijgen.

Jager zocht en zoekt te vooraanzitting niet! Hij is een schriftgeleerde zonder enige pretentie.

Dat bleek ook tijdens de samenkomenst d.d. 8 februari 1949, waarin hij zijn inaugurele rede hield over het gesprek van Christus met Nicodemus (Johannes 3).

Als lid van de senaat van het studentencorps was ik in de consistorie van het kerkgebouw aan de Broederweg aanwezig.

Nog zie ik voor mij hoe de pedel

br. J. Bos Prof. Jager in zijn toga probeerde te helpen. Plotseling liep Jager onder de handen van de pedel weg met de woorden: ik wil eerst eens zien of moeder wel een goede plaats in het kerk heeft.

Zo is Prof. Jager.

Zo hadden en hebben wij hem lief! Het eenvoudige kind van God, dat het Woord van zijn God kent.

Hoogmoedigen vonden hem soms te eenvoudig.

Zij vonden hem te onwetenschappelijk.

Totdat zij soms plotseling tot de ontdekking kwamen, dat deze eenvoudige professor zeer nauwkeurig op de hoogte was van oude en nieuwe grondvragen.

Etaleren van wijsheid is Jager vreemd.

Het is niet knap moeilijk te doen.

Het is bijzonder knap moeilijke zaken zeer eenvoudig te vertellen en eenvoudigen duidelijk te maken.

Deze eenvoudige, knappe hoogleraar helpt ons nog bij ons preekwerk via de collegedictaten, die zijn verschenen.

Met veel eerbied en liefde denken wij aan hem.

Geve de Heere hem en zijn vrouw in hun levensavond het licht van Zijn vriendelijk aangezicht!

Zendingsnieuws

Mijn getuigen

Soemba-Borneo (69) — Bij het na-gaan van de geschiedenis van de zending op Soemba waren we gekomen bij het jaar 1890. Zending Van Alphen werkte toen in de omstreken van de havenplaats Waingapoe onder een groep Savoenezen, ongeveer 200 man.

In die tijd nam het zendingswerk in de Nederlandse kerken een grote plaats in. Daarbij kwam ook, dat zich broeders en zusters aanboden om uitgezonden te worden. De Here gaf mogelijkheden. Na de eerste — heel moeilijke — periode (1880-1890) brak een tweede aan: de komst van de zendelingen W. Pos (1890) en C. de Bruijn (1892) op Soemba. Pos zou gaan werken aan de Oostkust, te Melolo. Dat was de plaats waar indertijd Van Alphen óók was begonnen. Voor hem was daar de enige mogelijkheid om bij de Savoenezen te beginnen. Beide zendelingen dachten nog steeds aan kansen om op die manier tot de Soembanezen te komen. Ze zagen voor hun ogen hoe nodig dat was. In hun onmiddellijke omgeving was de wreedheid van de Soembanese vorsten ten opzichte van hun slaven tastbaar, maar evenzeer was er vriendschap tussen de verschillende stammen. Ze hoorden van huiveringwekkende slachtingen, veroorzaakt door heidense priesters, die zich in hun positie konden laten gaan. En het gouvernement kon er in die tijd niets aan doen. Er was in feite geen Nederlands gezag.

Toen in 1892 ds De Bruijn arriveerde meenden ze met hun drieën dat deze in de omgeving van Melolo een plaats in een van de Soembanese kampongs moest gaan zoeken. Dan werd mogelijk de afstand tussen Soembanezen en Savoenezen doorbroken. De oor-

spronkelijke eilandbewoners bleven nl. altijd op een afstand staan van die Savoeneze bevolkingsgroep. Die kwamen 'van buiten' en 'hoorden er niet thuis' en om die reden waren de Hollanders, die zich bij die 'vreemden' aansloten, voor hen (Soembanezen) taboe.

Maar de ontworpen plannen konden geen werkelijkheid worden. Ds Van Alphen werd uit de zendingsdienst ontslagen (1893). Waarom? 't Is in de beschikbare boeken niet te vinden. Hij zou 'on geschikt' geacht zijn, maar dat lijkt niet zo waarschijnlijk, als je overweegt dat hij 12½ jaar onder heel moeilijke omstandigheden heeft gewerkt. Hoe het zij, zijn vertrek liet een lege plaats achter en De Bruijn moest die vervullen. Zo waren ze opnieuw met z'n tweeën en beide zendelingen werkten in Savoeneze gemeenten en dat bleef zo tot 1904.

Er was wel vrucht op hun werk te zien. Velen voegden zich bij de gemeenten. Die bij Waingapoe groeide zelfs tot ruim 300 zielen. Daarmede was men er echter niet, Velen, tot Christus gekomen, waren nog met veel banden aan het heidendom verbonden. Vooral offergebruiken en feesten bleven trekken. Ds Pos schreef eens 'Gij ziet, dat er jaren overheen zullen gaan, eer deze Christenen waarlijk Christenen zullen zijn'. Deze strijd is er thans nog. Alleen op Soemba?

Kerknieuws

Gasten te Eindhoven, let op!

Op eerste Paasdag houdt de kerk van Eindhoven een gekombineerde middagdienst, samen met onze Chr. Geref. zusterkerk. Deze dienst begint om 5 uur in het kerkgebouw aan de Schootsestraat 47.

De morgendienst (aanvang 09.30 uur) wordt in ons eigen kerkgebouw gehouden.

Goede Vrijdag hebben we 's avonds om 8 uur eveneens een gekombineerde dienst. Deze wordt in ons kerkgebouw gehouden (Fred. Hendrikplein 35).

Nieuws uit breder kring

Verdere daling aantal predikantsplaatsen — In de (syn.) gereformeerde kerken blijft het aantal predikantsplaatsen afnemen. Van 1971 tot en met 1974 met 62, terwijl verwacht wordt, dat met een verdere jaarlijkse daling van veertien predikantsplaatsen rekening moet worden gehouden.

Niet iedere afgestudeerde theoloog wordt predikant; tot nu toe is dat met 75 procent wel het geval, een percentage, dat naar verwacht wordt, terug zal lopen tot om en nabij de 65. Maar het aantal vacatures, voornamelijk door emeritering en specialisatie, per 1 jan. nog 169, zal bij de huidige ontwikkeling snel zijn vervuld. In 1980 wordt al met een overschot van kandidaten rekening gehouden. Louter financiële redenen zijn er de oorzaak van, dat vooral in de steden predikantsplaatsen worden opgeheven. Daarnaast is ook

de financiële druk in kleine gemeenten zo groot, dat gemeenten met een ledental van ongeveer 350 en in de toekomst zelfs van 400 niet meer aan een beroep kunnen denken.

De synode besloot een deputaatschap te benoemen met de opdracht nader onderzoek te doen om daarna bij de volgende synode met voorstellen te komen. Daarbij kan dan ook worden gezien of er wellicht een speciaal fonds moet komen, waardoor noodzakelijk pastoraal werk toch kan worden verricht.

Samengaan Hervormd en (syn.) Gereformeerd te Veenendaal

— De hervormde gemeente „Sola Fide” (buitengewone wijkgemeente naast de gereformeerde bondsgemeente) en de (syn.) gereformeerde kerk in Veenendaal hebben besloten in het vervolg alle erediensten gezamenlijk te houden onder gedeelde verantwoordelijkheid. Bij predikantsvacatures zullen de twee kerkeraden elkaar op „fundamentele wijze” betrekken bij het uitbrengen van een beroep.

Minder hervormde theologie-studenten

— Dit jaar zijn er dertig herv. theologiestudenten minder ingeschreven dan vorig jaar en ruim vijftig minder dan in 1973. De meeste, 280, studeren in Utrecht, Leiden volgt met 103, Groningen met 88 en Amsterdam met 64 studenten. Deze cijfers zijn ontleend aan het kerkelijk album van de Nederlandse Hervormde Kerk. Er zijn theologiestudenten, die wel studeren, maar zich niet in het album laten inschrijven.

Nederlands-Duitse ICCO-Conferentie D.V. van 29 t.m. 31 aug. '75.

Van 29 tot en met 31 augustus 1975 zal in de plaats Extertal-Bösingfeld een Nederlands-Duitse ICCO-conferentie worden gehouden. Het thema is genomen uit Psalm 12 en daarvan het zevende vers: „De redenen des Heeren zijn reine redenen, zilver, gelouterd in een aarden smeltkroes, gezuiverd zevenmaal.”

In voorgaande jaren hebben zulke bijeenkomsten steeds in Nederland plaatsgehad, waarvoor vanuit Duitsland steeds een goede belangstelling bestond. Nu de bijeenkomst dit jaar in Duitsland is georganiseerd, roept de ICCO Nederlandse belangstellenden op om zich op het ICCO-kantoor in Amsterdam (Frederiksplein 24, telef. 020-2293977) voor deelname aan te melden. Extertal-Bösingfeld is gelegen in Lippe-Detmold, de mooie geboorteplaats van Prins Bernhard.

De organisatie van de conferentie is in handen van ds P. Wetter, een evangelische predikant ter plaatse. Tot de sprekers zullen behoren de Nederlanders Prof. dr J. P. Versteeg, dr M. J. Arntzen, ds J. C. Maris en de duitse predikanten H. Thomas en J. Müller.

Sola Scriptura — Op de openbare vergadering van woensdag 26 maart a.s. D.V. van Sola Scriptura, het Utrechtse dispuut van de C.S.F.R., hoopt dr G. Ubbink een lezing te houden over „Soberheidsmaatschappij, een opdracht voor de kerk?”.

De vergadering, die aanvangt om 19.30 uur, zal gehouden worden in Cunera, Nieuwe Gracht 32 in Utrecht. Belangstellenden zijn van harte welkom!

E D E

De STICHTING

TER BEVORDERING VAN GEREFORMEERD SOCIAAL PEDAGOGISCH ONDERWIJS

zoekt voor haar sociale akademie te Ede per 1 augustus 1975:

UUR-DOCENTEN

voor de vakken:

— Methoden en Theorie Maatschappelijk Werk — 26 uur (volledige betrekking)

Vereiste opleiding:

Voortgezette Opleiding M.W.

— Sociologie (1e gr. bevoegdheid) — 12 à 15 uur

— Medische Kennis 6 uur

— Musische Vorming 6 à 7 uur

Gegadigden moeten kunnen instemmen met doel en grondslag van de Akademie.

Ook degenen die minder uren beschikbaar hebben worden uitgenodigd te solliciteren.

Sollicitaties worden vóór 20 april 1975 verwacht bij de secretaris van de Stichting: W. Huizer, Postbus 9019, Dordrecht, Tel. 089-60550.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de Directeur: Drs C. Verhoeff, Tel. 08380-18540.

Willem van der Veldenschool - Christelijk L.O.M.
Van Alkemadestraat 7, Rotterdam-1

Welke onderwijzeres of onderwijzer

heeft belangstelling en zou mogelijk geschikt zijn voor het geven van individueel gericht onderwijs aan normaal intelligente kinderen met leer- en/of opvoedingsmoeilijkheden? Ook als u er niet helemaal zeker van bent nodigen wij u uit te reageren.

Ons bestuur vraagt per 1 augustus 1975:

a. onderwijzer(es)

voll. bev. j. en r. (of k.)
voor een lagere of middengroep, ca. 16 ll.

b. ervaren mavo-leraar

voll. bev. j. en r.
evt. met een of meer mavo-bevoegdheden, voor onze nieuw te starten V.B.O.-afdeling, één eigen groep, ca. 10-12 leerlingen.

Modern schoolgebouw.

Aantrekkelijke salarisregeling (ook voor mavo-leraar).

Voor inl. en soll.: A. J. Smit, h.d.s., Populierenlaan 26, Krimpen a. d. IJssel. Tel. school 010-144696; huis 01807-18170.

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist